

Повеља бана Кулина (1189) – реконструкција

*vъn > ... u

акузатив и локатив

/u mene/ у + ген. *u

*imę ак. јд. ср. род -п- промена

етимолошки (историјски) : аналошки

*otъka > ос-а ген. јд. м. род -ѡ-

*i

*synu > sin-a ген. јд. м. род, -ѡ-, аналошки је, настао је угледањем на именице -ѡ-/јѡ-

* i

*svęt-a (именичка промена = неодр. вид) + *jego // *jъ

*svęt-ajego > svet-Ago svetOga ген. јд. м. род, одр. вид (сложена придевска деклинација)

1) -a генитивно долази из именица -ѡ-/јѡ-

2) -o- долази из заменица, придевских, тврда промена *tъ *tOgo

*svęt-ъjъ

* svęt-ujemu ...svet-u-mu... svet-o-m

парадигма : синтагма

вертикално : хоризонтално

оса селекције : оса комбинације

1) парадигма /сину/ > /сина/ аналогичја

2) синтагма придев + именица -а ген. јд. м. род -ѡ-
светаго духа светагА дух-а

*duh-a ген. јд. м. род -ѡ-

*azъ /ja/ ном. личне заменице првог лица једнине

*ban-ъ /ban/ им. ном. јд. м. род /-ѡ-/ у тексту је наставак -ѡ

*bosъnъsk-ъ+jъ ... /bosъnsk-i/ ном. јд. м. род, одр. вид

*kulinъ им. ном. јд. м. род /-ѡ-/ у тексту је наставак -ѡ

*prisęgaję /priseza-ju/ 1. лице једнине презента гл. /присезати/, етимолошки

присезам, знам, волим -М долази аналогичјом према атематским глаголима

тематски : атематски глаголи

*teb-ѣ теб-и датив личне заменице за друго лице једнине

*tebĕ : *ti аналогijом према енклитичком облику

*kъnĕge вок. јд. м. род. /-ǫ-/ кнеж-е, етимолошки

*i

дат. мн.

*vъhĕmъ ... /vsĕm/ придевска заменица, **мешовита**, етимолошки облик у тексту

свим *mojĭmъ : tĕmъ аналогijа према мекој заменичкој промени

грађанин *gordjan- + -mъ ... *građam : građanima?!

једнина -ǫ-

множина -n- * INSTR. мн. -ǫ- *grad'any... > građani

(1) *gordjanmъ ... *građam резултат **архаичне развојне линије -n-**: то је **консонантска** промена, а она подразумева да се **наставак за облик наслања директно на крајњи сугласник основе, без посредства тематског вокала**

(2) грађанима је резултат иновативне развојне линије -n- промене:

1) претрпела је утицај -i- промене и преузела **тематски вокал -i- -ъ-**

Паци пливају Савом и јуре патке. ном. мн. им. *патак*

***gordjan- + *-ъ- *-mъ > *građanēm (од 10. века очекујемо овај фонетски облик, а од вокализације очекујемо građanam)**

2) језичко осећање за двојину се колеба од 12. до 15. века, а последица тога јесте да се мешају падежни облици у множини под утицајем синкретизма у двојини

дат. = INSTR. građanēm ↔ građani građanēm, građani, **građanim**

3) од краја 15. века двојинско -ма улази у множину, двојина предаје свој деклинациони наставак множини, građanēm, građani, građanim, **građanima**

*pravъjъ ном. јд. м. род, одр. вид / сложена придевска деклинација

*prijatel'ъ ном. јд. -jǫ-

*byti

*vamъ основни облик (*vū, енклитика) лична зам. 2. лица мн. у дативу данас гласи основни облик **вама**, аналогijом према двојини, од краја 15. века, а старо вам постаје енклитика

*otъ

*selĕ

*i

*do

*věka до + ген. јд. -ǫ-

*i

*pravъ ак. јд. м. род, неодр. вид

*gojъ ак. јд. -jǫ-

*dъrgěti инфинитив

*sъn

*vamī лична заменица 2. лица множине, инстр., данас гласи **вама**, аналогичној према двојини, од краја 15. века

*i

*pravŏ ак. јд. ж. род, неодр. вид

*věŏ ак. јд. женски род, -ā-

*do

*kola

*jesmь *енклитика сам *səm настаје аналогичној према 3. лицу множине презенте глагола јесам

*givъ ном. јд. м. род, неодр. вид

*vъhi ном. мн. м. рода, одр. придевска заменица *сав*

*dubrovčan-**e** ном. мн. -n-, етимолошки наставак, Дубровчан-и данас аналогичној према -ǫ-

*kiji > ciji > cii > ci КИ добијено аналогичној према осталим падежима у парадигми; а облик КОЈи према оним падежима у парадигми у којима је основа на кој-

*hode-**тъ** презент

*po *** ПО + ДАТИВ!!!

*~~mojemu~~

*vladaniju дат., јд., -jǫ- *~~vladaniji~~

*trgujot'е ... trgujuće глаголски прилог садашњи // партицип презенте актива

тргујући аналогичној према ж. роду јд. ном. добијамо тргују-ћи, од 12. до 16. века користе се напореда облици на -ћи и -ће, а од 16. века превагу односи -ћи

партицип презенте актива > глаголски прилог садашњи

партицип презенте пасива > не чува се; остаци су прави придеви питом, лаком

партицип претерита актива > глаголски прилог прошли (радив, радивши)

партицип претерита пасива > глаголски придев трпни *род и број (питан, урађен)

партицип перфекта > глаголски придев радни (-о, -ла, -ло...) *род и број

последње две категорије могу прећи у праве придеве (увеле руже, исукани мачеви)

у праве придеве могу прећи и ГПС и ГПП (светлећа реклама, бивши момак, будући муж)

*~~gъde~~

*si

*k~~ь~~to

*hot'e-**тъ** 3. лице јединине презента

*krěvati инфинитив

*g~~ь~~de

*si

*k~~ь~~to

*mine-**тъ** 3. лице јединине презента *минути*

1) Свршени вид

„

2) Несвршени вид

*prober-**o** [u] -e-m *prober-e-mo

*ber-o *bere-mъ

*prober-e-**шь** [š] *prober-e-te

*bere-**ši** *bere-te

*prober-e-**o** *prober**o** [u]

*beretъ *ber-o**тъ**

инстр. јд. -ā-

*pravojō > ... *pravow > pravom

*vērojō > ... *vērow > verom

*gradomъ

*kon'емъ

аналогија према доминантној парадигми мушкога рода, али посредством личних заменица првог и другог лица јединине, Белић ту аналогију из рода у род код именица објашњава посредно, путем личних заменица јер оне не разликују род, 13. век

*tobojō > ... *tobow > tobom

*i

инстр. јд.

средњи род, одр. вид придева *pravujimъ >... pravim

*sъrdьkomъ ... *srcem

*dъrgěti

*ję > је ак. мн. личне заменице 3. лица (анафорска); откуд данас **их/њих**? аналогија према генитиву множине (*категорија аниматности)

без + ген. јд.

*bez(ъ)

*vъs[j]akoјę ген. јд. женски род придевске заменица сваки

*zledi -i-, женски род, етимолошки наставак

ген. јд. *sily...> silī; аналогија према -jā- -е **сил-е** **аналошки наставак**

*razvē

*ēto

*mī лична заменица 1. лица једнине, датив, енклитика, наслеђена!

*kъto ... ко именичка упитна заменица за лица у номинативу

3. лице једнине презента

*dastъ посведочен у стсл.; српско **да** резултат је уопштавања групе наставака без -т у 3. лицу јд. и мн., друго, ово је атематски глагол, и он се прилагодио тематском систему и то глаголској врсти типа **знати**, необично је да се 3. лице јд. презента завршава сугласником, зато -д и склањамо, уопштава се у парадигми глагола **дати** као презентска основа **да-**

да-м да-мо

да-ш да-те

дад даде // даду // **дају**

инстр. јд. ж .род

*svoj-**ej**q... > *svojew > *svoj**ow** > svojom

*vol'-**ej**q... > vol'ew > vol'**ow** > vol'**om** -jā-, а /o/ долази аналогијом према -ā- промени, према тврдој варијанти промене, а након тога долази -м из мушкога рода, а посредством личних заменица...

*sil-**oj**q

*poklonъ ак. јд. м. род -ѡ-

*ī

*da

*jīmъ > *jīm датив мн. личне заменице 3. лица, акцентовани, основни облик, овај се облик развио у енклитику /им/, данашње **њима** резултат је уплива двојинског наставка -ма (од краја 15. века), који се наслонио на предлошки облик заменице (n'īmъ : jīmъ)

*ne

*bōdetъ 3. лице јд. презента

од + ген. мн. *otъ

*mojīhъ придевска присвојна заменица за прво лице једнине, мека промена у ген. мн.

*čъstъnik-ъ... > časnik

časnik-ov у тексту је резултат уопштавања инфикса -й- промене, тамо је то био инфикс за проширење основе, а овде је наставак за ген. мн.; данас је морфема -ов-/-ев- проширење основе за множину код готово свих једносложних именица м. рода, многих двосложних такође (градови, знакови, голубови, ветрови... коњи)

она је у односу хомонимије са суфиксом за грађење присвојних придева! Марков, Милошев

данашње генитивно -а вероватан је резултат уплива наставака двојине на множину (а могући су и фонетски разлози, очување полугласника у слабом положају као наставка у овом падежу у одређеним случајевима (постанак ген. мн. А. Белић и М. Решетар)

градъь град-ов-а

*sily

*i

*do

*kolě

у + ген.

*u

*mene

*bōdōtъ 3. лице множине

*dati инфинитив

*jimъ

ак. јд. м. род -ō- *sъvčtъ

*i

ак. јд. ж. род -ī- *romot'ъ

*kakože

*i

*sebě лична заменица за свако лице, дат. себ-и, аналогија према енклитици *si

*kolikože

*mog-y : *znaj-ę > znaj-e аналогија према глаголима типа *знати*

без + ген. јд.

*bez(ъ)

*vъhogo > *svego > svega генитивно -А резултат је угледања на -ō-/-jō- доминантну именичку парадигму, ово је резултат аналогије у синтагматском низу (оси комбинације)

*zъlajego > *zlagō > zloga 2) аналогија према тврдој заменичкој промени типа *togo

1) генитивно -А резултат је угледања на -ō-/-jō- доминантну именичку парадигму, ово је резултат аналогије у синтагматском низу (оси комбинације)

*primysla мушки род primyslъ > primisao /taj/

аналогија према именици *мисао*

девербативи: *помисао* од *помислити*, *примисао* од *примислити*, *замисао* од *замислити*... све су биле мушког рода

*tako прилог за начин, пореклом заменички

*mi дат. личне заменице првог лица једнине, енклитика, етимолошки облик

*boge мушки род, -ǫ-, вокатив, једнина

*pomagaj > **pomagaj** друго лице једнине императива глагола *помагати*

помажи! аналогичној према другим променама (парадигмама) глагола јавља се и данашњи доминантни императив **помажи!**

*i

ном. јд.

*se > s-ij-e показна заменица ср. род.

проширење основе /ij/ долази аналогичној према оним падежима у парадигми заменице у којима проширење постоји

дана-с, јесена-с, вечера-с

*svęto + *je > ... sveto придев одређени вид, ср. род.

εὐαγγέλιον (*jevandēlije) именица -jǫ-

ном. јд.

*azъ лична заменица првог лица једнине у номинативу

*radoje ном. јд. м. род -jǫ- прво био надимак, па онда постао лично име, то је прва деклинација

diakonus // διάκονος (διάκος) (*dijakъ) ном. јд. -ǫ-

*bań присвојни придев, ном. јд. м. род, неодређени вид (именичка промена)

*bań+jъ > *bań-i би био одређени

*pisań прво лице једнине аориста глагола *писати*

ак. јд.

*sъjъ > siju показна заменица, ак. јд. ж. род, мека промена

*kъńigъ > **kńigu** (*kъńigu) /а дуго/ у стел. споменицима јавља се само као плуралија тантум, ово је њен најстарији облик једнине у нашем језику

инстр. јд.

*povel'-ejъ > ... *povel'ew > ... *povel'ow > ... *povel'om -jā-

*sil-**ojъ** -ā-

*bańejъ > *bańew > *bańow > *bańom

1) /o/ добијамо аналогичној према тврдој варијанти промене -ā-

2) -м добијамо аналогичној према именицама мушког рода, а посредством личних заменица првог и другог лица једнине (оне род не разликују)

од + ген. јд.

*otъ

*roždьstva средњи род -ǫ-

*hristov-a придев, ген. јд. средњи род, неодређени вид

hristova + *jego... hristovago одређени би био

*tysot'-i именица, женски род -ī-/jā-

tisuc-a аналогија према доминантном номинативу -jā-

*i

*sъto била именица средњег рода -ǫ- али прешла у категорију броја (непроменљива, прилошка вредност)

*osmъ + desetъ број основни

*i

*devetъ број основни

*lětъ генитив множине /о кратко/ средњи род, данашњи облик лет-а (са -ā)

ген. јд. -ǫ- *mēsēka

augustus (*avъgusta) -ǫ-

у + ак. јд.

*vъn

*dъva + deset'i основни број, облик на -и имале су десетице од двадесет до четрдесет, а облик без -и имале су од педесет до деведесет

*i

*devetъjъ редни број

*dъnъ ак. јд. -n- промена

ном. / ак. јд.

*usēkenije средњи род -jǫ-

*golъ-y ген. јд. -ā- наставак -e аналогија према -jā-

Ἰωάνν-ης (*ioana) ген. јд. мушки род -ǫ-

*krъstitel'a ген. јд. мушки род -jǫ-, а множина -n- промена